

اهدایی غیرقابل فروش

دانشگاه فرهنگیان

سازمان مرکزی

سال ۱۴۰۰

انتشارات دانشگاه فرهنگیان

اهدایی
غیرقابل فروش

تاریخ تربیت معلم در ایران

(استان تهران)

www.ketab.ir

طرح و ایده

دکتر حسین خمیفر

استاد دانشگاه تهران و رئیس دانشگاه فرهنگیان

ناظر علمی

دکتر شهرام یوسفی فر

عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

مؤلف

دکتر پرویز انصاری‌راد

عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان

سرشناسه: انصاری راد، پرویز، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور: تاریخ تربیت معلم در ایران (استان تهران) / طرح و ایده حسین خنیفر؛ ناظر علمی شهرام یوسفی فر؛ مؤلف پرویز انصاری راد؛ سرویراستار علمی محمدرضا روزبهانی؛ ویراستار علمی رحیم روحبخش؛ ویراستار ادبی سولماز مظفری.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه فرهنگیان، انتشارات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۲۵۸ ص.: مصور، جدول، نمونه.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۵۰-۶۲-۹
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: تربیت معلم -- ایران -- تهران (استان) -- تاریخ
موضوع: History -- Tehran (Province) -- Iran -- Training of Teachers
موضوع: دانشگاه‌ها و مدارس عالی معلمان -- ایران -- تهران (استان) -- تاریخ
موضوع: History -- Tehran (Province) -- Iran -- Teachers colleges
شناسه افزوده: خنیفر، حسین، ۱۳۴۸ -
شناسه افزوده: یوسفی فر، شهرام، ۱۳۴۸ -
شناسه افزوده: روحبخش، رحیم، ۱۳۴۵ -، ویراستار
شناسه افزوده: روزبهانی، محمدرضا، ۱۳۳۹ -، ویراستار
شناسه افزوده: دانشگاه فرهنگیان. انتشارات
رده بندی کنگره: LB۱۷۳۱
رده بندی دیویی: ۷۱۰۹۵۵/۳۷۰
شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۴۵۶۲۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

دانشگاه فرهنگیان
سازمان مرکزی
انتشارات دانشگاه فرهنگیان

تاریخ تربیت معلم در ایران: استان تهران

طرح و ایده: دکتر حسین خنیفر
مؤلف: دکتر پرویز انصاری راد
ناظر علمی طرح: دکتر شهرام یوسفی فر
سر ویراستار علمی: دکتر محمدرضا روزبهانی
ویراستار علمی: استاد رحیم روحبخش
ویراستار ادبی: دکتر سولماز مظفری
طراح جلد: مجتبی بابائیان
صفحه‌آرا: سولماز دمندانی
سال و نوبت چاپ: اول، بهار ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۵۰-۶۲-۹

تمامی حقوق مربوط به انتشار این اثر برای ناشر محفوظ و نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

نشانی: تهران، شهرک قدس، بلوار شهید فرحزادی، خیابان تربیت معلم،
دانشگاه فرهنگیان، کد پستی ۱۹۳۹۶۱۴۴۴۴
نشانی پایگاه اینترنتی دانشگاه: <https://cfu.ac.ir>
تلفن: ۸۷۷۵۱۲۶۸

دربارهٔ مجموعه

سال ۱۳۹۷ ش. یکصدمین سالگرد تأسیس تربیت معلّم در ایران بود و برای گرامی‌داشت این رویداد دوران‌ساز، با رهنمود ریاست دانشگاه و مشارکت مجدانه و خستگی‌ناپذیر دست‌اندرکاران، برنامه‌های مختلفی به اجرا درآمد. از جمله این برنامه‌ها طرح تألیف مجموعه کامل تاریخ تربیت معلّم در ایران و نیز تدوین اسناد تاریخی تربیت معلّم در ایران بود. از این رو مقرر شد هر یک از شعب استانی دانشگاه فرهنگیان مأموریت تدوین آن بخش از تاریخ تربیت معلّم استان خود را که عمده‌تأ تولید آن با آموزش و پرورش بوده، برعهده گیرد. سرانجام پس از حدود دو سال تلاش‌های همکاران دانشگاه در استان‌های کشور، به شکل ۳۱ جلد کتاب تألیف و منتشر شد. گردش کار این طرح کلان چنین بود: برنامه ریزی‌های مالی و اداری در معاونت پژوهش انجام و یک ناظر علمی برای طرح تعیین گردید تا مراحل استانداردسازی و کنترل کیفی روند پژوهش و تألیف کتاب‌ها، صورت گیرد. در هر استان مجری و همکاران طرح با نظر مدیریت امور پردیس‌های هر استان تعیین و مراحل مختلف پژوهش و گردآوری اسناد و مدارک مکتوب و شفاهی آغاز شد و سپس تدوین متن، در طول حدود دو سال به انجام رسید.

روند پژوهش و تألیف کتاب‌ها با دشواری‌های خرد و کلان روبه‌رو بود. فقدان اسناد و مدارک مورد نیاز، از بین رفتن بخشی از بایگانی‌های مراکز، تغییرات تقسیمات کشوری، درگذشت یا در دسترس نبودن برخی از پیشکسوتان، جابجایی‌های مکرر مکان مراکز،

ادغام‌ها یا انحلال مراکز و بسیاری عوامل دیگر شرایط دشوار و گاه بغرنجی را در مسیر دسترسی به اطلاعات ضروری و روند کارها ایجاد می‌کرد. اما هر چه بود کوشش‌های خستگی‌ناپذیر همکاران معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه، رؤسای استان‌ها، مجریان طرح و همکاران آنان سبب شد نتیجه کار به صورت کتاب‌های حاضر به ثمر نشیند.

بدون تردید پژوهش در موضوع حاضر که فاقد پیشینه قبلی و اطلاعات مورد نیاز بود، بسیار طاقت‌فرسا و با مسائل عدیده مواجه می‌گردید. چنانچه امکان مصاحبه با پیشگامان مراکز تربیت معلم، دسترسی به اسناد و مدارک ضروری میسر می‌شد، نتیجه کار بسیار متفاوت‌تر از برون‌داد موجود می‌بود. از این رو دستاورد کنونی بازتاب بسیاری از محدودیت‌ها و مشکلات لاینحلی بود که در برابر انجام این مهم وجود داشت. در این جا از همه پیشکسوتان و دست‌اندرکاران امور مراکز تربیت معلم در استان‌های کشور استدعا داریم برای تکمیل و افزایش اطلاعات و دقیق‌تر کردن مطالب این مجموعه، یاری‌رسان مؤلفان و مجریان محترم این طرح ارزشمند باشند. امید داریم پیشنهادات و تذکرات ارزشمند محققان و خوانش‌گران تاریخ تربیت معلم در استان‌های مختلف، شرائط تکمیل محتوای این کتاب‌ها و رفع کاستی‌ها و کمبودهای راه یافته در آن باشد. ناگفته پیداست در شرایط نبود اسناد و مدارک ضروری برای پژوهش در این موضوع، اسناد و مدارک خصوصی افراد دست‌اندرکار مراکز، بسیار راه‌گشا خواهد بود. بی‌تردید در بازنشر این مجموعه، این معاونت و مؤلفان محترم کتاب‌ها، از همه یاری‌هایی که به هدف تقویت متن این کتاب‌ها صورت گیرد، استقبال کرده و در اصلاح و تکمیل مطالب از آن‌ها بهره خواهد برد.

معاون پژوهش و فناوری دانشگاه فرهنگیان

فهرست مطالب

گفتار رئیس دانشگاه فرهنگیان کشور	۱۵
دیباچه معاون پژوهش و فناوری دانشگاه فرهنگیان	۱۷
سخن سرپرست مدیریت امور پردیس‌های استان تهران	۱۹
مقدمه	۲۳
فصل اول: معرفی استان تهران	۲۹
۱- معرفی استان تهران	۳۱
۱-۱ جغرافیای طبیعی استان تهران	۳۱
۲-۱ جغرافیای انسانی استان تهران	۳۴
۱-۲-۱ تقسیمات سیاسی استان	۳۴
۳-۱ شهر تهران	۳۵
۴-۱ شهرستان ری	۳۶
۳۷- فضای فرهنگی و تعلیم و تربیت	۳۷
۵-۱ شهرستان اسلامشهر	۳۸
۶-۱ شهرستان پیشوا	۳۹
فصل دوم: سیر تحول تربیت معلم در ایران و استان	۴۱
۲- تأسیس و تحولات مراکز تربیت معلم در ایران	۴۳
۱-۲ دارالمعلمین	۴۶
۲-۲ دارالمعلمیات:	۴۸
۳-۲ از دارالمعلمین عالی تا دانش‌سرای عالی	۴۹
۱-۳-۲ قانون تربیت معلم	۵۰
۴-۲ از دارالمعلمیات تا دانش‌سرای دختران	۵۱
۵-۲ از اصلاح تا انحلال دانش‌سرای عالی	۵۲
۶-۲ تربیت معلم در دهه چهل	۵۳

- ۵۴..... ۱-۶-۲ - مراکز تربیت معلم ایالتی و ولایتی:
- ۵۵..... ۲-۶-۲ - مراکز تربیت معلم حرف روستایی:
- ۵۵..... ۳-۶-۲ - دانشگاه سپاهیان انقلاب:
- ۵۶..... ۴-۶-۲ - دانش‌سرای دوره تحصیلی راهتمایی:
- ۵۶..... ۷-۲ - تربیت معلم بعد از انقلاب اسلامی

فصل سوم: روند تأسیس دانشسراها و مراکز تربیت معلم در استان ۶۱

- ۶۳..... ۳ - شگل‌گیری نظام نوین آموزشی در تهران
- ۶۴..... ۱-۳ - دارالفنون
- ۶۵..... ۱-۱-۳ - تأسیس و سرنوشت دارالفنون
- ۶۷..... ۲-۱-۳ - روسا، اساتید و رشته‌های تحصیلی دارالفنون
- ۶۹..... ۲-۳ - تأسیس و تحولات مراکز تربیت معلم در تهران:
- ۷۴..... ۱-۲-۳ - دارالمعلمین، اولین مرکز تربیت معلم پسران در تهران
- ۷۹..... ۲-۲-۳ - دارالمعلمین، اولین مرکز تربیت معلم دختران در تهران
- ۸۳..... ۳-۲-۳ - از دارالمعلمین شاه اکابر تا دارالمعلمین ابتدایی:
- ۸۴..... ۴-۲-۳ - استقرار دارالمعلمین عالی در باغ نگارستان تهران
- ۸۶..... ۱-۴-۲-۳ - اساتید و برخی محصلین دارالمعلمین عالی
- ۸۷..... ۵-۲-۳ - تأسیس دانش‌سرای مقدماتی و عالی
- ۸۹..... ۶-۲-۳ - تأسیس دانشسراهای تخصصی
- ۹۲..... ۷-۲-۳ - تشکیل دانشگاه سپاهیان انقلاب در روستای مامازند پاکدشت (تهران)
- ۹۴..... ۸-۲-۳ - وضعیت مراکز تربیت معلم تهران بعد از انقلاب اسلامی
- ۹۸..... ۹-۲-۳ - معرفی تعدادی از مراکز تربیت معلم تهران
- ۱۰۲..... ۱۰-۲-۳ - سرگذشت برخی مراکز تربیت معلم منحل شده

فصل چهارم: وضعیت کنونی دانشگاه فرهنگیان استان ۱۰۷

- ۱۰۹..... ۱-۴ - تأسیس و ساختار دانشگاه فرهنگیان استان
- ۱۱۲..... ۲-۴ - عملکرد و دستاوردهای مدیریت پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان استان
- ۱۱۵..... ۳-۴ - پردیس نسیمیه
- ۱۲۳..... ۴-۴ - مرکز شهید شرافت
- ۱۲۸..... ۵-۴ - مرکز شهید باهنر
- ۱۳۵..... ۶-۴ - پردیس زینبیه
- ۱۴۱..... ۷-۴ - پردیس شهید چمران
- ۱۴۵..... ۸-۴ - مرکز شهید بهشتی
- ۱۵۲..... ۹-۴ - مرکز شهدای مکه